

tant peu qu'il avoit *wala*, / et geta por <'lluny'> si folement / que povèrté isnelement / à son oncle le recacha [= fr. *rechassa*].¹ Essent variant fonètica específicament picarda, no és estrany, però, que sigui un hapax.

Pel que fa a l'etimologia, cal descartar definitivament la de Diez i Thureau a-al. ant. *geili* 'orgull', 'rumbèig, tarannà rumbós', 'ufana', que fins si suposéssim una base germànica *GAILA > romànica *GALA, en el Nord de França hauria donat *giele forçosament. Tampoc la de Suchier no ofereix la base necessària: en part perquè l'ags. *weala* (angl. *weal*) 'riqueses', 'benestar' no convé en fonètica ni en geografia, en part perquè el paral·lel neerl. mj. i mod. *wel* no és més que adverbí amb el sentit de 'bé'. La idea de Schuchardt (ZRPb. xxix, 331) que es tracti d'un manlleu de l'it. ant. *gallare* 'surar' i 'soberguejar' [Dante], generalment *galleggiare* 'surar', 'remenar-se, agitar-se', no es concilia amb el fet que es tracta d'una soca primordialment francesa, i ens faria enyorar massa escalons semàntics intermedis i l'explicació de les variants amb *w*.

L'explicació més satisfactòria és la resumida a dalt, inspirada per Sainéan (*Sources Indig.* II, 210-1) i publicada per Bloch, per més que Wartburg l'hagi esborrada abusivament en la nova ed. d'aquest per tornar a una variant de la de Suchier (variant que ja he deixat rebutjada). A rectificar-hi només que no s'ha de partir d'un gòt. *WALLAN (de fet hi ha *wulan* en aquesta llengua), que no convindria geogràficament, ni tampoc de l'alt-alemany sinó pendre per base la forma frànica, que hagué de ser idèntica si judiquem pels dialectes més afins.

Pel que fa a la història semàntica del nostre mot i la seva família, en les llengües hispàniques, començant pel castellà, faria falta una monografia de conjunt més general i original que la d'Else Thureau,² que conté un apreciable aplec de materials, però limitada quasi del tot al francès. Ara bé, és un fet que les llengües d'Espanya i Itàlia, per més que vagin manllevar els mots francesos, els injectaren nova vida, ufanosa i original, es van influenciar recíprocament en llurs usos, i eventualment incidiren reversivament sobre l'ús francès.

El paper del català degué ser fort en això en el S. xv, com entreveiem sobretot pels clàssics valencians citats i llur coetanis, però en sabem poc: quedà entre bastidors, per la ràpida caiguda catalanesca de la nostra aristocràcia; i així passà a entrobustir i engruixir el paper de la llengua castellana. Només en el cançoner popular se'n veuen guspires i en percebem alguns reflexos, en particular en frases com *més pompa i gala* (*Fadrins de St. Boi* etc.): «ara m'han fet fé un vestit per anà ab més pompa y gala / --- ab pistola y galan xarpa» (c. l'a. 1700, MilàF, reco. a Argentona, *Romancerillo*, 109.9); i cf. *infra galant*.

En aquesta és clàssica sobretot l'acc. concreta 'abillament, peces de vestir parençoses' (Cervantes, L. de Vega).³ Tant *gala* com *galant(e)*, *galan*, *galano*, *galana*, assoliren gran vitalitat en el Siglo de Oro, i van formar a Espanya més derivats que enlloc. No hi ha dub-

te que després repercutiren en l'ús de les paraules franceses i, com reconeixen Zaccaria i Migliorini (*VRom.* I, 85), en les accs. italianes. D'aquí el *vestir de gala*, *dia de gala*, i locucions pariones, l'adopció de les quals en la Cort d'Espanya aviat va trobar eco a tot Europa: a Anglaterra ja es parla que «the whole Court put on *Galas*» el 1625, a Viena l'emperador Leopold (1658-1705) va introduir *gala* en el cerimonial de Cort prenent-ho d'Espanya, i així va entrar el mot en alemany, i per més que a França Voltaire escriguï «le *gala* des Italiens» és probable que aquesta influència italiana no donés l'empenta més forta per obrir les portes del mot (cf. Thureau, p. 86).

DERIV.: *Galada* 'foguera de flames' Àger (Porcioles, p. 36), 'flamarada' urg., segarr. (*AlcM*): «dances per la vigília de Sant Joan, de Sant Pere y de Sant Jaume --- encenen un foc —*galada* o xerada—, y a la vora d'ell s'hi arrepleguen les noyes fent rodona» (Porcioles, V. d'Àger, 18). *Galista*, argot.

Galejar [1460]: «E concertaren / que fos la dida, / qui hac parida / la criatura / --- / les males mares, / ab gran compares, / rebatejaren / e *galejaren*, / feren gran festa; / Déu los tenc presta / dolor e plor / ---», JRoig (*Spill*, v. 4831), «ben abillades / e divisades / --- / puyz hivernàvem / e ns en tornàvem / a *galejar* / e festejar, / enamorades, / a les posades, / ab gran plaer», id. (v. 1507); «en Montserrat altíssim un temple li bastiren / --- / y ells, que de grans reyalmes feren-li après ofrena, / molts segles ans de naixé Jesús, Fill de Davit / ignorants, *galejavan-lo*, a cada lluna plena, / de son temple a la porta ballant tota la nit» en l'escalaborn de l'*Ait*. (x, 61c, canviat en la versió definitiva).

«Aquells, ab passades dels fluviols y repics de les esquelles, *galejavan* alegrement lo que'n deryan son primer triomf» Marian Vayreda, «allò eran salves que *galejavan* la bona arribada del teu enamorat», Vayreda (*Sang Nova* IV, v, 273; v, vi, 375). En particular pall. *galeyá* 'tirar trets per celebrar una festa, un ball etc.' V. de Cardós (Estaon, Esterri, 1934), i extensivament: «uns y altres fèyam foc a la bona de Déu vers hont vèyam el fum, y les bales, rebotent per soques y branques, cap dany causavan --- lo verdaderament perillós era 'l descobrir-se, car era presentar un blanc segur: aixís tothom s'estava quiet, contentant-se en *galejar* de debò», Mrian Vayreda (*Puny*. xv, 238, 187); *galejador*: -rs «fadrins que escopetegen en les comitives de bodes», Argullol (Pla de Bages) a *L'Excursionista* I, 47; *galeig* DA.

Galoí degué començar per ser una expressió de signe optimista, si bé només moderadament, d'acord amb el sufix; com ho és encara en provençal: «Oh princesso di Baus --- / corsubre-bèu, amo *galoio*, / dounant l'amour, largant la joio / ---», *Calendau* (I, 52.4, trad. «âme allègre»); i, a còpia d'usar-se en frases eufemístiques i potser iròniques (un poc a la manera com *galdós* ha acabat per pendre signe negatiu), en frases com la que cita *AlcM* «tinc la dona *galoia*» (diríem 'així-així') ha acabat (a tot el Ripollès, Osona i rodalies) en l'Alta Catalunya per significar «pioc, empio-